

Recentna izbjeglička kretanja i odgovor Islamske zajednice u Hrvatskoj

Župarić-Iljić, Drago

Source / Izvornik: **Bošnjačka pismohrana, 2017, 16, 289 - 305**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:273493>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-02-06**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

ISSN 1332-2362
UDK 323.15 (497.5)

Bošnjačka pismohrana

Svezak 16
broj 44, Zagreb, 2017.

Časopis “Bošnjačka pismohrana” tiskan je uz financijsku potporu iz Državnog proračuna Republike Hrvatske putem Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske

Zbornik radova XXIII Simpozija

“MIGRACIJE STANOVNIŠTVA - FENOMEN IZBJEGLIŠTVA”

Zagreb, 18. i 19. studenoga 2016.

Organizatori:

Bošnjačka nacionalna
Zajednica za Grad Zagreb
i Zagrebačku županiju

Institut za migracije
i narodnosti
Zagreb

Fondacija
“Mulla Sadra”
Sarajevo

Suorganizatori:

Medžlis Islamske zajednice
Zagreb

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture

Ministarstvo kulture
Republike Hrvatske

SADRŽAJ

1. Pozvana predavanja

Prof. dr. sc. Hrvoje Jurić
Filozofijsko-etički aspekti izbjeglištva i migracija 9

Prof. dr. sc. Akbar Eydi
Uzroci i posljedice emigracija 11

2. Fenomen prisilnih migracija – osnovna polazišta

Prof. dr. sc. Goran Basic, prof. dr. sc. Zlatan Delić
Ideologija, politika i genocid kao izvor prisilnih migracija 37

Prof. dr. sc. Darko Gavrilović
Migranti i izbeglice; izazovi za savest moderne Evrope 57

Dr. sc. Nebojša Petrović
*Sličnosti i razlike imigracije u Evropi tokom 20. veka
sa savremenom izbegličkom krizom* 71

Dr. sc. Neža Kogovšek Šalomon
“Humanitarni” koridor: stanje izuzetka u dobu globalnih migracija 81

3. Migrantska kriza i tražitelji azila – diskursi i percepcija

Doc. dr. sc. Mario Bara, prof. dr. sc. Roko Mišetić, prof. dr. sc. Hrvoje Štefančić
*Tražitelji azila u migrantskoj populaciji Europske unije (2014. – 2016.):
Prema tipologiji zemalja tražitelja azila* 97

Prof. dr. sc. Tatjana Pivac, prof. dr. sc. Ivana Blešić,
prof. dr. sc. Tamara Lukić, doc. dr. sc. Igor Stamenković
Migrantska kriza iz ugla stanovništva Srbije 99

Prof. dr. sc. Sead Alić
Odgovor Abdenmour Bidaru na njegovo “Otvoreno pismo muslimanskom svijetu” 115

4. Migracije i izbjeglištvo – povijesna perspektiva

Tomasz Hajewski, PhD
Polish immigrants in Iran during the Second World War 127

Dr. sc. Tomasz Hajewski
Poljski imigranti u Iranu tijekom Drugog svjetskog rata 151

Saeid Abedpour
Iransko iskustvo sa stranim migrantima 175

Dr. sc. Vasja Badalič
Prisilna repatrijacija afganistanskih izbeglica: Slučaj Pakistana 177

Prof. dr. sc. Enes Durmišević <i>Iseljavanje (hidžret) Bošnjaka u Tursku krajem XIX stoljeća – šerijatskopравни pogled bosanske uleme</i>	179
Prof. dr. sc. Izet Šabotić <i>Bošnjačke muhadžirske enklave u Makedoniji – nekada i danas</i>	195
5. Od tranzitnih ruta do potrebe za integracijom	
Doc. dr. sc. Danica Šantić <i>Srbija na balkanskoj migracionoj ruti – šta savremeni migracioni tokovi govore o nama?</i>	217
Danilo Trbojević <i>Migranti u Srbiji danas: Konstruisanje i preplitanje starih i novih stereotipa o “Drugosti”</i>	219
Mersiha Smailović <i>Humanitarni aspekt izbjegličke krize</i>	223
Dr. sc. Snježana Gregurović <i>Multikulturalizam u europskom kontekstu: dosezi i nesuglasja</i>	235
Dr. sc. Vera Klopčič <i>Integracija ili isključivanje i marginalizacija migranata u Sloveniji</i>	255
6. Izbjeglištvo kroz prizmu vjerskih učenja i praksi	
Prof. dr. sc. Ivan Markešić <i>Recepcija poruka pape Franje o migrantima u crkvenoj i svjetojnoj javnosti u Republici Hrvatskoj</i>	267
Dr. sc. Drago Župarić-Ilić <i>Recentna izbjeglička kretanja i odgovor Islamske zajednice u Hrvatskoj</i>	289
Mr. sc. Marko-Antonio Brkić <i>Gostoljubivost kao socijalni kapital međureligijskoga dijaloga u jugoistočnoj Europi</i>	307
7. Preporuke sa simpozija	309
8. Recenzije	
Dr. sc. Krešimir Regan	317
Dr. sc. Filip Škiljan	325
9. Dokumenti simpozija	329
10. In memoriam	335
11. Fotogalerija	341

Dr. sc. Drago Župarić-Iljić
Institut za migracije i narodnosti, Zagreb
drago.zuparic@imin.hr

RECENTNA IZBJEGLIČKA KRETANJA I ODGOVOR ISLAMSKJE ZAJEDNICE U HRVATSKOJ

Sažetak: *Europska unija je u ožujku 2016. odlučila implementirati mjere zatvaranja humanitarnog koridora duž čitave Istočnomediterranske i Balkanske rute. Tijekom sedam mjeseci (rujan 2015. – travanj 2016.) hrvatski je teritorij bio područje tranzita za mnoge izbjeglice i druge prisilne migrante. U tom su razdoblju brojne nacionalne i međunarodne organizacije civilnog društva, ali jednako tako i vjerske zajednice te karitativno-humanitarne organizacije, bile uključene u pružanje pomoći i podrške izbjeglicama. Ovaj rad u osnovnim crtama daje sažeti prikaz recentne problematike nastanka Balkanskog koridora te kretanja izbjeglica i drugih prisilnih migranata njime. U središtu pozornosti su aktivnosti Islamske zajednice u Hrvatskoj vezane uz pružanje pomoći i podrške izbjeglicama na hrvatskoj dionici Balkanskog koridora, u prihvatno-tranzitnim centrima u Opatovcu i Slavanskom Brodu, kao i promišljanja sugovornika o ulozi Islamske zajednice i islama kao religije u kontekstu izbjeglištva i pružanja pomoći raseljenima u svijetu. Kroz intervjue s predstavnicima vjersko-karitativnih organizacija prezentiramo njihove institucionalne odgovore na ovaj fenomen te analiziramo logističke kapacitete Islamske zajednice u Hrvatskoj kod pomaganja izbjeglicama. Zaključujemo da u nošenju s izazovima prihvata i integracije izbjeglica u društvo državni i civilni akteri, vjerske zajednice i vjersko-karitativne organizacije igraju neizostavnu ulogu.*

Ključne riječi: *Islamska zajednica u Hrvatskoj, izbjeglice, solidarnost, humanitarne prakse*

1. Uvod¹

Situacije dugotrajnih ratova i nasilja stanovništvo određenih država drže u stanju kontinuirane i permanentne ugroženosti i stresa već desetljećima, te rezultiraju brojem od preko 65 milijuna raseljenih danas u svijetu (UNHCR, 2017). Masovni dolazak brojnih izbjeglica i drugih prisilnih migranata iz područja središnje Afrike, središnje Azije i Bliskog istoka, koja su ponajveća krizna žarišta generiranja raseljenosti u svijetu, dočekao je države europskog prostora nespremljene da se nose s pomaganjem stotinama tisuća ljudi u tranzitu u razdoblju “dugog ljeta migracija” 2015. godine (Kasperek, 2016). I sama Hrvatska, kroz koju je prošlo preko 660.000 prisilnih migranata, suočila se s brojnim izazovima vezanim uz pitanja njihovog prihvata, pružanja trenutačne asistencije i pomoći, upravljanja čitavom situacijom i omogućavanja njihovog daljnjeg tranzita, ili pak eventualnog ostanka.

Ta je situacija bila shvaćena i okarakterizirana kao “krizna” u mnogim aspektima koji su se ticali uzroka, procesa, posljedica i mogućih budućih projekcija s obzirom na daljnji razvoj situacije izbjegličkih i neregularnih migrant-skih kretanja prema europskom kontinentu. U medijima i na razini izvjava političkih elita ili izvještaja eksperata, ta se situacija konstruirala i prezentirala uglavnom kao “migracijska”, “izbjeglička” i/ili “humanitarna kriza” (Župarić-Iljić i sur. 2015), ili u manjem dijelu kao kriza europskih vrijednosti, kriza europskog sustava azila, kriza upravljanja granicama i sl.² Iako je stanje izbjeglištva u svijetu u mnogim ratom zahvaćenim zemljama dugoročno i prolongirano, tj. govorimo o stanjima produljene raseljenosti i po nekoliko generacija izbjeglica, konceptualizacija nedavne situacije kao krizne ustvari je bila legitimizirana kroz strategije i mjere izvanrednog i hitnog kriznog upravljanja. Ono je podrazumijevalo jednako sigurnosne politike i mjere kao i prakse humanitarne pomoći i asistencije za izbjeglice koji su u kratkotrajnom, ubrzanom boravku prošli kroz Hrvatsku.

Uloga državnih aktera, međunarodnih agencija, organizacija civilnog društva te drugih humanitarnih aktera bila je neizostavna za efikasno koordiniranje

¹ Zahvaljujem se dr. sc. Petri Kelemen za korisne komentare u cilju da ovaj tekst učine boljim i čitljivijim.

² Govoriti o “izbjegličkoj krizi” u Europi značilo bi, pomalo licemjerno, zaboraviti da su najveća krizna žarišta i najveća područja izbjeglištva zapravo ona izvan europskog kontinenta te da preko 85% raseljenih ostaje ili unutar vlastitih država kao interno raseljeni ili bježe u prve susjedne države, dakle, najčešće one u zemljama tzv. “Trećeg svijeta” (UNHCR, 2017). Istovremeno, većina raseljenih ima minorne šanse i mogućnosti za poduzimanje skupih i opasnih putovanja krijumčarskim rutama kako bi stigli do Europe jer su, s obzirom na restriktivne vizne režime, zakonite opcije za dolazak u zemlje Schengenskog sustava minimalne.

i organizaciju prihvata, asistencije i daljnjeg postupanja prema izbjeglicama u tranzitu. U tome su neizostavnu ulogu imale i različite vjerske, tj. konfesionalne zajednice te različite vjersko-karitativne organizacije lokalnog, nacionalnog i međunarodnog nivoa. Brojne su se organizacije i institucije vjerskog karaktera bile uključile u različitim fazama u pružanje pomoći i podrške ljudima koji su pristizali na hrvatske granice ili su u kratkotrajnom boravku prošli kroz prihvatno-tranzitne centre na hrvatskom teritoriju. Ovim radom nastojimo opisati i analizirati način na koji je Islamska zajednica u Hrvatskoj, kao jedna od tradicionalnih, autohtonih vjerskih zajednica, sudjelovala u pomaganju i asistenciji izbjeglicama te drugim prisilnim migrantima koji su tranzitirali kroz Hrvatsku u periodu od rujna 2015. do travnja 2016.

Ovaj rad utemeljen je u analizi postojećih istraživanja na temu recentnih kretanja izbjeglica kroz Hrvatsku koja su donijela pregled uvjeta nastanka i prestanka Balkanskog koridora 2015. i 2016. godine. Metodološki i sadržajni fokus u istraživanju jest tematska analiza transkripata intervjua koji su provedeni u listopadu i studenom 2016. godine s jedanaestero predstavnika vjerskih zajednica i vjersko-karitativnih organizacija, a među kojima su i četvorica predstavnika i članova Islamske zajednice u Hrvatskoj (dvojica iz Zagreba, jedan iz Slavenskog Broda, jedan iz Gunje). Dio intervjua proveden je unutar Zimskog prihvatno-tranzitnog centra u Slavenskom Brodu, uz dodatno korištenje metode promatranja sa sudjelovanjem, jednako kao i u slučaju kampa u Opatovcu nekoliko mjeseci ranije. Svrha teksta je dati pregled pojedinih općih razmišljanja sugovornika u istraživanju o odnosu islama i fenomena izbjeglištva, prikazati glavne aktivnosti Islamske zajednice tijekom masovnih kretanja izbjeglica kroz Hrvatsku u tom razdoblju, te otvoriti dodatna pitanja za buduća istraživanja ove teme u hrvatskom društvu.

2. Kontekst aktualnih raseljeničkih kriza u svijetu i odgovor Europske unije

Suvremene migracije u svijetu odlikuje kombinacija više faktora prostornog obuhvata (relacijskog), vremenskog obuhvata (trajanja), uzroka, motiva, voljnosti, obimnosti, organiziranosti i modaliteta regularnosti. Iako su međunarodne migracije u suvremenom svijetu prvenstveno posljedica dvaju čimbenika – kolonizacije i industrijalizacije (Mesić, 2002:75), današnja prisilna migracijska kretanja unijela su dodatnu kompleksnost u pitanja tko, kada, kamo i kako seli ili je pak prisiljen bježati iz svog područja porijekla. Nodobrovoljne migracije posljedica su mnoštva različitih međuovisnih potisnih migracijskih čimbenika poput ratova, situacija općeg nasilja, konflikata, tero-

rizma, proganjanja, kršenja ljudskih prava, represivnih režima, ekonomske deprivacije, demografskih pritisaka, prirodnih katastrofa i degradacije okoliša. Ovim situacijama opće nesigurnosti nerijetko se pridružuju etno-konfesionalne i sektarijanske tenzije koje se ponekad događaju između većinske sunitske i manjinske šijitske te ostalih muslimanskih populacija u ekumeni islama od zapadne Afrike do jugoistoka Azije i drugdje.

U 2015. godini je u 38 zemalja koje se mogu smatrati alarmantno i iznimno nestabilnima živjelo preko 1,2 milijarde ljudi, što čini oko 17% ukupnoga svjetskog stanovništva. Upravo ta područja bivaju zemlje podrijetla mnogih prisilnih migranata, kako onih koji prelaze granicu tako i onih koji su interno raseljeni (unutar granica svoje zemlje) (Fund for Peace, 2015). Već poznata situacija stradanja u Siriji ključna je za razumijevanje fenomena izbjeglištva kojem svjedočimo danas u Europi. No, osim Sirije, na području Arapskog poluotoka danas je posebice teška situacija u Jemenu kojega također razdire politička nestabilnost, konflikti i siromaštvo, te je procijenjeno kako je od ukupnog broja od 25,4 milijuna stanovnika čak 80% populacije u direktnoj potrebi humanitarne asistencije (ECHO, 2015).

Mnoge se vojne, geopolitičke, ekonomske i druge interesne dimenzije na razini regionalne, ali i globalne geopolitike prelamaju preko leđa izbjegličke populacije. Često moralno upitna postkolonijalna politika zapadnih snaga dodatno destabilizira cijelu regiju Bliskog istoka koja je u prošlosti bila eksploatirana od strane najvećih kolonijalnih sila, a danas je nerijetko pretvorena u tržište za prodaju oružja i obučavanje terorističkih grupa u strategijama zapadnih moćnika. Situacija je daleko od razrješenja te se čini izglednim kako ono što sada nazivamo “krizom” ipak postaje jedno permanentno stanje s kojim se i Europa mora nositi u budućnosti. Rat koji je još 1973. započeo u Afganistanu pokazuje kako Sirija također može postati jedno od trajnih tinjajućih žarišta ratnih stradanja i izbjeglištva. Stanje globalne raseljenosti u svijetu pokazuje kako izbjeglištvo nije trenutni ili privremeni fenomen već dugotrajni, sve obimniji, tj. progresivan, jednako u smislu porasta internih raseljenika i porasta broja međunarodnih tražitelja zaštite i izbjeglica u svijetu.

Europske unija (EU) je stoga razvijala tzv. globalni pristup migracijama koji uključuje kooperaciju sa zemljama porijekla migranata, kao i s tranzitnim teritorijima preko kojih prolaze na putu do željenih odredišta. No u praksi se to vrlo često svodi na politiku “eksternalizacije” i “eksteritorijalizacije” azila u smislu da se prihvatilišta i prihvatni centri postavljaju što dalje od vanjskih kopnenih i morskih granica Unije. EU je, primjerice, financirala logore i kampove, a *de facto* zatvore za izbjeglice u Libiji, te je davala izdašna sredstva

Gadafiju za zaustavljanje izbjeglica. Financijska su se sredstva slijevala i za prevenciju inicijalnih poticaja “mješovitih” (azilnih i ostalih neregularnih) migracija u samim zemljama porijekla (npr. donedavno u Turskoj) ili pak njihovo “zadržavanje” u državama tranzita (npr. u Grčkoj), kao i readmisije u one zemlje preko kojih su došli do destinacija na kojima su uhvaćeni (npr. vraćanja iz Mađarske u Srbiju). Stručnjaci su ukazivali na primat ove sigurnosne dimenzije kojom se protežira eksternalizacija sustava kontrole migracija i odobravanja zaštite izvan europskih granica, odnosno kojom se puno više financijskih i logističkih sredstava ulaže u nadgledanje i zaštitu vanjskih granica EU nego, primjerice, u mjere omogućavanja pristupu teritoriju, sustavu zaštite i mjerama integracije državljana trećih zemalja (Boswell, 2003; Triandafyllidou i Dimitriadi, 2014).

3. Kretanje izbjeglica Balkanskim koridorom

No zašto su izbjeglička kretanja preko Istočnomediteranske i Balkanske rute ojačala baš tijekom 2015. godine i u tom obimu? Od proljeća 2015. Srednjomediteranska je ruta (preko Libije i Tunisa na Lampedusu i Maltu) postala preopasna i preskupa, pa se veći dio toka preusmjerio na jeftiniju rutu u istočnom Sredozemlju. Libija, oslabljena konfliktima, postala je izrazito nesigurna za prisilne migrante u tranzitu, koji su do 2015. najčešće prelazili upravo tom Srednjomediteranskom rutom. Stoga su se kretanja izbjeglica preusmjerila na jednako opasan, ali ipak geografski bliži prelazak iz Turske do grčkih otoka u Egejskom moru, pa dalje put kontinenta Balkanskom rutom do zemalja Schengena.³

Jedan od razloga povećanog broja Sirijaca koji su se zaputili prema Europi je taj što je ratno stanje već bilo ušlo u petu godinu vojnih djelovanja što znači prvenstveno nastavak ugroženosti i stradanja civila. Nadalje, troškovi života izbjeglica u okolnim zemljama bili su se povećavali, a financijska se pomoć u kampovima bila smanjila.⁴ Opća besperspektivnost i siromaštvo uslijed rata dodatno su se produbljivali (UNHCR, 2017). Dio izbjeglica direktno je napuštao zemlju, a dio je u vrsti sekundarnih kretanja odlazio iz dotadašnjih izbjegličkih kampova u Turskoj i Libanonu ne anticipirajući kraj rata i mogućnost povratka svojim domovima. Svi su zajedno s brojnim neregularnim migranti-

³ Još 2012. godine Grčka je uz pomoć tadašnje “Europske agencije za upravljanje operativnom suradnjom na vanjskim granicama država članica Europske unije (tzv. FRONTEX, današnja “Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu”) izgradila zid prema Turskoj za sprječavanje dolaska prisilnih migranata, a isto je na svojoj granici s Turskom učinila Bugarska 2015. godine.

⁴ Europska unija je od 2011. do rujna 2015. godine uložila ukupno 3,9 milijardi eura u humanitarnu, razvojnu i ekonomsku pomoć za stabilizaciju Sirije i pomoć sirijskim raseljenicima unutar zemlje i sirijskim izbjeglicama u okolnim zemljama.

ma iz drugih područja Afrike i Azije na teritoriju Turske tvorili jedan zajednički masovni kontingent prisilnih migranata, koji su preko obale i kopna pokušavali ući u Grčku i nastaviti dalje put Balkanskom rutom.⁵

Jačanju rute i kreiranju koridora definitivno je pridonijelo i to što je Grčka, na koju se već odavno ne primjenjuju odredbe o vraćanju, tj. readmisiji iz Dublinske uredbe,⁶ naprosto dopustila prelazak masovnog broja izbjeglica preko svog teritorija, bez da ih se registrira ili se provede procedura odobravanja zaštite ili drugog statusa, primjerice onog humanitarnog. Poznato je kako su brojni prisilni migranti i izbjeglice dio svog tranzitnog puta proveli privremeno u Grčkoj, pokušavajući zaraditi nešto novca radi pokretanja daljnje etape tranzita prema zapadnoj Europi u čemu bi im pomogli krijumčari (Coleridge, 2013; Valenta i sur., 2015). Taj je put olakšala i činjenica da je u lipnju 2015. Makedonija promijenila zakon kojim je, umjesto dotadašnjeg zatvorskog i novčanog sankcioniranja neregularnih ulazaka u zemlju, migrantima omogućeno lakše tranzitiranje.

U počecima se dinamika Istočnomediteranske i Balkanske rute odnosila na prelazak sljedećih granica: iz grada Bodruma na turskoj obali prisilni migranti su prelazili na nedaleko udaljeni grčki otok Kos ili su kopnenim putem išli iz Istanbula do Thessalonikija (Soluna), pa potom do makedonsko-grčke granice na Gevgeliji, odakle su nastavljali put do Tabanovaca, nakon čega su prelazili u Srbiju kod Miratovca te dolazili u kamp u Preševu. Iz Preševa se moglo ići (do zatvaranja mađarsko-srbijanske granice) do prijelaza Horgoš-Roszke, ali su nakon zatvaranja te granice autobusi organizirano vozili izbjeglice do Šida, odakle su izbjeglice ulazile u Hrvatsku, uglavnom na neobilježenim graničnim prijelazima (Šelo Šabić i Borić, 2016). Odatle su ih hrvatski policajci u pravilu odvozili u prihvatno-tranzitni kamp u Opatovcu, te ih se potom vozilo isprva do mađarske granice gdje ih je do sredine listopada 2015. mađarska policija preuzimala i prevozila do austrijske granice, odakle je većina nastavljala dalje organizirano put do Njemačke. Da se izbjeglička ruta ponekad ni time nije završavala svjedoče medijski prikazi iz Calaisa u Francuskoj gdje mnoge izbjeg-

⁵ U periodu od kraja kolovoza 2015. do ožujka 2016. godine, nakon što je Njemačka dala “zeleno svjetlo” za dolazak izbjeglica, Balkanska je ruta poprimila formu koridora. Balkanski koridor je ustvari označavao poluzakonite, formalizirane, organizirane i kontrolirane fizičke prolaze ljudi od Turske sve do Njemačke, koji je, u situaciji momentalnog prihvata i ubrzanog tranzita, omogućio stotinama tisuća izbjeglica dolazak do država Zapadne Europe u kojima su zatražili zaštitu.

⁶ Njome se propisuje da će država članica odgovorna za procesuiranje zahtjeva za azilom u pravilu biti ona u kojoj je tražitelj azila prvi put stupio na teritorij EU te će, sukladno toj logici, tražitelji biti transferirani nazad u tu zemlju na provođenje procedure za odobrenjem njihovog statusa. Ovakva je mjera najveći pritisak stavila na vanjske države Unije, poput Italije i Grčke, koje su se našle geografski prve na putu izbjeglica.

glice i dalje čekaju na priliku za pokušaj prelaska na britansko otočje, a od kojih su neki možda prošli cijelim Balkanskim koridorom.

Nakon zatvaranja mađarske granice sa Srbijom, sredinom rujna 2015., masovni dolazak izbjeglica preusmjerio se na hrvatsko-srbijansku granicu s nekoliko točaka ulaska u Vukovarsko-srijemskoj županiji (Tovarnik, Ilok, Bapska i Strošinci). Dio izbjeglica kojima je onemogućen ulazak u Mađarsku je preko Bačke ušao u Hrvatsku na graničnom prijelazu Batina. Nadležne službe na terenu uspjele su učinkovito organizirati i koordinirati snage te su otvorile prihvatni kamp u Opatovcu (kapaciteta 5.000 mjesta). To je povećalo apsorpcijske kapacitete Hrvatske za inicijalni prihvata, kratkotrajnu akomodaciju (u roku od nekoliko sati do 24 sata) te organizirani daljnji transport ljudi preko Mađarske i Slovenije u Austriju. U svakom je trenutku u kampu u Opatovcu boravilo od 3.000 do preko 5.000 ljudi.⁷

Republika Hrvatska je od početka dolaska izbjeglica i drugih prisilnih migranata na svoje istočne granice 16. rujna 2015. omogućavala pristup svome teritoriju tijekom čitave epizode trajanja Balkanskog koridora. Na svom putu dalje prema zemljama Zapadne Europe (posebice prema Njemačkoj), mali broj njih se i zadržao u Hrvatskoj. Hrvatska je i dotad uglavnom poštivala pravo tražitelja zaštite i neregularnih migranata na pristup hrvatskom teritoriju i sustavu zaštite (Barberić, 2015). Pristup sustavu azila također je bio omogućen za sve potencijalne tražitelje zaštite. Iz situacije uočene na terenu u rujnu 2015. na graničnim prijelazima iz Srbije u Hrvatsku te unutar prihvatno-tranzitnih kampova u Opatovcu i Slavonskom Brodu, zaključujemo kako su prisilni migranti koji su ulazili u Hrvatsku, te tranzitirali kroz nju, bili donekle upoznati s mogućnošću traženja zaštite u Hrvatskoj (putem info-letaka na mnogo jezika), ali u praksi tu mogućnost nisu koristili. Zbog njihove želje za daljnjim tranzitom i pokušajem dolaska do Njemačke i drugih zapadnoeuropskih zemalja, u Hrvatskoj je u tom periodu tranzita izbjeglica zabilježeno tek dvjestotinjak slučajeva izražavanja namjere za zaštitom (azilom).⁸

⁷ U kampu u Opatovcu izbjeglice i migrante čekalo je registriranje, hrana, voda, higijena, medicinska trijaža, prva pomoć, humanitarna pomoć, briga za posebno ranjive skupine (žene, trudnice, djecu, starije, invalide, maloljetnike bez pratnje), uz brigu o nerazdvajanju članova obitelji. Psihosocijalna pomoć i podrška bile su jedan od glavnih prioriteta. Potrebe za hranom, vodom, lijekovima, sanitarnim potrepštinama, toplom odjećom i obućom bile su konstantne, kao i potrebe za općim informiranjem (zbog nedostatka prevoditelja), punjačima mobitela, pristupom internetu i sl. Podrobnije o situaciji u Tovarniku i Opatovcu vidi u Čapo (2015), a o položaju izbjeglica unutar Zimskog prihvatno-tranzitnog kampa u Slavonskom Brodu vidi u Hameršak i Pleše (2017) i Banich i sur. (2016).

⁸ U Republici Hrvatskoj tražitelj međunarodne zaštite (tražitelj azila) je svaka ona osoba koja je “državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva koja izrazi namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu do izvršnosti odluke o zahtjevu” (sukladno Zakonu o međunarodnoj i privremenoj

Veliku pomoć u organizacijskom i logističkom smislu u vođenju kampa pružio je Hrvatski Crveni križ s interventnim timovima od 1.400 ljudi te brojne organizacije civilnog društva, humanitarne, vjerske i karitativne organizacije, građanske inicijative i nemali broj stranih, međunarodnih volontera i aktivista (usp. Larsen i sur., 2016). Lokalno stanovništvo pograničnih područja u prvim danima masovnog dolaska izbjeglica iskazalo je solidarnost i spremnost za pružanje pomoći izbjeglicama u tranzitu. Unatoč različitim diskursima koji se uobičajeno mogu čuti u medijima, među političarima i u javnosti, a koji naglasak stavljaju na sigurnosne aspekte u kojima se same izbjeglice i migrante nerijetko doživljava kao vrstu društvene, kulturne, socijalne, ekonomske, sigurnosne pa i zdravstvene i demografske prijetnje (Petrović i Poznaniak, 2014), ipak je u počecima prevladao jedan razumniji, odstrašćeniji i humaniji prikaz cijele situacije. Međutim, ni takva atmosfera inicijalne dobrodošlice, humani i altruistični pristup nije ponukao izbjeglice da zaštitu zatraže i šansu za novi, sigurniji i bolji život potraže upravo u Hrvatskoj.

Istraživanje Valenta i sur. (2015) o razlozima zašto tražitelji azila i izbjeglice “biraju” određenu državu kao zemlju odredišta ili kao zemlju tranzita pokazalo je kako Hrvatska nije bila donedavno popularna ni za tranzitiranje ni kao zemlja odredišta. Većina neregularnih migranata koji su postali tražitelji azila u Hrvatskoj učinili su to mimo svog inicijalnog plana dolaska u zemlje zapadne Europe, ili jer su bili prevareni od krijumčara ili jer su bili zaustavljeni od strane policije. Tada se zahtjev za azil činio kao najbolja opcija jer nije bilo boljih alternativa. Većina od njih je i napustila teritorij Hrvatske tranzitirajući dalje put Zapadne Europe, neki čak i nakon odobrenja zaštite u Hrvatskoj. Stoga, iako su mjere odobrenja statusa vrlo niske u odnosu na EU prosjek, treba uzeti u obzir da u prosjeku preko 80% tražitelja azila napušta Hrvatsku prije završetka prvostupanjskog postupka čime on zapravo prestaje. No, isto je tako indikativno da je dosta onih koji su ostvarili status zaštite napustilo Hrvatsku ponajviše zbog nemogućnosti zaposlenja i efikasne integracije u društvo, uz to što su ionako u konačnici htjeli doći u one zemlje

zaštiti iz 2015.). Azilant je ustvari izbjeglica u smislu “Konvencije o statusu izbjeglica” iz 1951. godine, a kojoj azil može biti priznat ako “se ne nalazi u zemlji svog državljanstva te se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja, ne može ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu te zemlje, odnosno osobi bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje uobičajenog boravišta, a koja se ne može ili se zbog osnovanog straha ne želi vratiti u tu zemlju”. Moguće je ostvariti i status supsidijarne zaštite koji je vrlo sličan statusu pune zaštite (azila), ali minimalno umanjen za određena prava u smislu integracije i duljinu trajanja zaštite. Republika Hrvatska je u razdoblju od srpnja 2004. do studenoga 2017. imala preko 6.000 zahtjeva za azilom, a odobreno je nešto više od 400 (uključujući puni status azila i status supsidijarne zaštite). Usp.: <http://stari.mup.hr/main.aspx?id=188055>.

u kojima imaju socijalne mreže svojih sunarodnjaka i veće šanse za prosperitetniji život (usp. Baričević, 2013; Valenta i sur., 2015).

4. Uloga Islamske zajednice u Hrvatskoj u pomaganju izbjeglicama 2015. i 2016. godine

Uloga vjerskih zajednica, humanitarnih i karitativnih organizacija koje imaju vjerski predznak u tzv. “kriznom upravljanju”, prilikom masovnog dolaska i kretanja izbjeglica hrvatskom dionicom Balkanskog koridora, započela je njihovim angažmanom na terenu, u prihvatno-tranzitnim centrima, tj. kampovima u Opatovcu i Slavanskom Brodu. Sudjelovanje u aktivnostima unutar prihvatno-tranzitnih centara suplementarno je djelovanju u međugraničnim područjima prvih mjesta ulaska izbjeglica u Tovarniku i Bapskoj. Za sve vjerske organizacije koje su bile prisutne u kampovima i na graničnim prijelazima primarni način djelovanja bile su dominantno humanitarne aktivnosti prikupljanja i distribucije hrane, odjeće, medicinskih i higijenskih potreština. S uspostavom kampa u Slavanskom Brodu, te posebice s dužim zadržavanjem izbjeglica unutar kampa, omogućeno je više prostora za provođenje vjerskih aktivnosti, poput religijskih obreda, dušobrižništva, savjetovanja s vjerskim licima, donacija vjerskih materijala.

U organizacijskom i logističkom smislu djelatnosti vjerskih organizacija nisu bile izdvojene od općeg djelovanja organizacija civilnog društva te su bile usuglašene pod općom koordinacijom Hrvatskog Crvenog križa koji je predstavljao sponu između državnog aparata (Ministarstva unutarnjih poslova) i drugih organizacija koje su djelovale u kampovima. Svi su zajedno bili okupljeni u koordinacijsko tijelo koje je onda komuniciralo direktno s tzv. Kriznim stožerom, na čijem je čelu bilo Ministarstvo unutarnjih poslova, kao nacionalnim tijelom koje je upravljalo prihvatno-tranzitnim centrima. Gotovi svi sugovornici u ovom istraživanju iz redova vjerskih i vjersko-karitativnih organizacija istaknuli su zadovoljavajuću suradnju s državnim akterima, s Hrvatskim Crvenim križem, s nevladinim organizacijama za zaštitu prava izbjeglica, kao i s međunarodnim akterima poput Visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) i Međunarodne organizacije za migracije (IOM).

Koje su posebnosti odgovora Islamske zajednice u Hrvatskoj spram izbjeglica koji su Balkanskim koridorom prolazili u razdoblju od rujna 2015. do travnja 2016. (kada je koridor i zatvoren, iako je ruta u smanjenom obimu nastavila postojati)? Naši su sugovornici procijenili da na teološkoj i dogmatškoj razini postoji neraskidiva povezanost islama i fenomena seoba ljudi (migracija), pa i raseljavanja (izbjeglištva). Ona se očituje u temeljnoj činje-

nici da je i samo utemeljenje islama kao religije bilo obilježeno seobom (hidžrom) poslanika Muhameda iz Meke u Medinu, od kada se i počinju računati godine muslimanskog kalendara. Mnogi su sugovornici naglašavali kako su glavni začetnici svjetskih religija ili neki vjerski i proročki vođe kroz povijest bili u nekom trenutku prisiljeni kretati se, bježati, tražiti utočište. Stoga je načelo pružanja zaštite, pomoći i udomljavanja stranca jedno od glavnih načela i obveza brojnih religija, pa i onih tzv. abrahamskih. Sugovornik iz Islamske zajednice u Zagrebu naglasio je kako je “vjera Islam (...) jasna u svojim postulatima vjere o pomaganju potrebitima, o načelima suživota u različitosti. Na tom tragu je i djelovanje Islamske zajednice u Hrvatskoj (...) kroz različite susrete i projekte, uvijek je usmjerena na promoviranje kulture suživota, razumijevanja i poštivanja različitosti.” Vjerske, nacionalne, rasne i druge razlike ne bi smjele, prema drugom sugovorniku, biti ikakav “kamen spoticanja” kada je riječ o pomaganju ljudima koji bježe jer im je “ugrožen život, obitelj, čast, vjera, imetak”.

Sugovornici su prepoznali kako je neophodno podsjetiti i prisjetiti se kako Hrvatska ima moralni imperativ djelovati proaktivno spram izbjeglica koji danas pokušavaju pronaći zaštitu. To je za očekivati s obzirom na naše donekadno iskustvo progonstva (prognaništva) i izbjeglištva kada su naši građani dobivali zaštitu i nailazili na “otvorena vrata” u drugim europskim i vaneuropskim zemljama, a jednako tako solidarnost je u vrijeme rata bila iskazana spram izbjeglica iz Bosne i Hercegovine. U jednom je trenutku tijekom 1992. godine Hrvatska brinula za oko milijun vlastitih prognanika, kao i izbjeglica iz BiH na svom teritoriju, a preko 150.000 hrvatskih državljana dobilo je zaštitu u drugim zemljama.⁹ Usto, osim prisjećanja na solidarnost koja je iskazana prema prognanicima i izbjeglicama u ratnim stradanjima 1990-ih, sugovornik iz Gunje prisjetio se pomaganja i solidarnosti koju su država i građani bili iskazali prema ljudima privremeno raseljenima zbog poplava na području Vukovarsko-srijemske županije u svibnju 2014. godine. Ta dva momenta i danas predstavljaju organizacijski temelj i socijalni kapital kod organiziranja pomoći i iskaza solidarnosti prema novim *muhajirima* i drugim raseljenima.

Što se tiče načina djelovanja tijekom tzv. “izbjegličke krize” istaknut je projekt Zirata – humanitarne organizacije u sklopu Islamske zajednice u Hrvatskoj – pod nazivom “*Pomozimo azilantima i izbjeglicama na području Republike Hrvatske i jugoistočne Europe*”. Planirane aktivnosti prikupljanja

⁹ Takav je stav bio zastupljen i bez povezivanja s vanjskim institucionalnim uvjetovanjima koja proizlaze iz poštivanja međunarodnih standarda i drugih obveza preuzetih u procesu usklađivanja hrvatskog zakonodavstva s međunarodnim pravnim aktima, poput Konvencije o statusu izbjeglica i europskih direktiva kao dijela Zajedničkog europskog sustava azila.

i pružanja humanitarne pomoći izbjeglicama provodile su se u cilju podmirivanja osnovnih životnih potreba i pomoći u poboljšanju kvalitete života, zdravlja, smještaja, prehrane tražitelja zaštite i izbjeglica koji su boravili u Republici Hrvatskoj. Projekt se konsekutivno ostvarivao u fazama, uz maksimalno uključivanje lokalnih volontera iz same zajednice. Glavni je cilj bio unaprijediti izvaninstitucionalne oblike skrbi za osobe u potrebi, kroz materijalnu pomoć izbjeglicama i azilantima, ali i drugim socijalno ugroženim građanima. Dodatni je cilj bio unaprijediti suradnju među različitim partnerima koji se bave socijalno ugroženim, diskriminiranim i marginaliziranim društvenim skupinama, poput Roma, siromašnih, nezaposlenih. Aktivnosti su obuhvaćale organiziranje i provođenje akcija solidarnosti i pomaganja izbjeglicama u vidu prehrambenih, odjevnih i higijenskih paketa. Dobar dio onog što je prikupljeno distribuiralo se unutar prihvatno-tranzitnih zimskih centara u Opatovcu i Slavonskom Brodu. Kroz prikupljena materijalna i financijska sredstava nastoji se i dalje osigurati kontinuiranu podjelu pomoći socijalno osjetljivim skupinama u hrvatskom društvu.

Naši su sugovornici više puta naglasili kako su Islamska zajednica u Hrvatskoj i Zirat od početka “izbjegličke krize” uključeni u aktivnosti prikupljanja i pružanja pomoći izbjeglicama te su se stavili na raspolaganje nadležnim službama Republike Hrvatske. Ove su aktivnosti pokrenute u koordinaciji s nadležnim državnim tijelima, Hrvatskim Crvenim križem, drugim vjerskim zajednicama i nevladinim sektorom. Također, jedan je sugovornik potvrdio da su u rujnu 2015. mnogi muslimani, aktivni članovi Islamske zajednice, u dogovoru i pod saznanjem Ministarstva unutarnjih poslova, dobrovoljno pomagali nekim od izbjeglica u humanitarnom prelasku hrvatskog teritorija. Konkretno, malobrojnim izbjeglicama koji su izvan regularne trase koridora u vlastitom aranžmanu pristizali u Zagrebu rujnu 2015. nudili su uslugu besplatnog prijevoza do graničnih prijelaza između Hrvatske i Slovenije, gdje bi onda oni dalje nastavljali svoj put.

Krajem kolovoza 2015. odaslan je apel Zirata, ispred Islamske zajednice u Hrvatskoj, za pomoć izbjeglicama u Republici Hrvatskoj i jugoistočnoj Europi s ciljem senzibiliziranja javnosti, a na tragu prethodnog apela ostalih vjerskih zajednica koji je Zirat svesrdno podržao.¹⁰ Potom su uslijedila prikupljanja financijskih sredstava i humanitarne pomoći po medžlisima Islamske zajednice diljem Hrvatske. Koordinaciju distribuiranja sredstava svih donacija u naravi preuzeo je Hrvatski Crveni križ, dok je Zirat prikupljena novčana sred-

¹⁰ <http://islamska-zajednica.hr/naslovnica/zirat-islamske-zajednice-u-hrvatskoj-upucuje-apel-pomozimo-azilantima-i-izbjeglicama-na-podrucju-republike-hrvatske-i-jugoistocne-europe>

stva usmjerio direktno u kupnju najpotrebnijih prehrambenih i odjevnih artikala. Također, u Opatovcu je Zirat donirao 300 paketa pomoći povodom Kurban-bajrama, a u Slavonskom Brodu je delegacija Zirata donirala sredstva za nužnu “vinterizaciju” kampa (opremanje za nadolazeću zimu).¹¹

U vezi s dodatnim angažmanom unutar prihvatno-tranzitnih centara, sugovornik iz Slavnskog Broda kazao je kako je pokušaj sistemskog pristupa izbjeglicama u tranzitu bio otežan zbog same prirode njihovog brzog prolaska kroz kamp. U kasnijoj fazi rada kampa, kada je počelo profiliranje izbjeglica i njihovo zaustavljanje (zima 2015./2016.) te posebice nakon Sporazuma EU – Turska (u ožujku 2016.) kada je Balkanski koridor zatvoren, brojne su obitelji i pojedinci ostali “zaglavljani” u kampu bez mogućnosti daljnjeg kretanja (Banich i sur., 2016). Time je i njihov boravak, tj. prisilni ostanak u kampu postao dugoročniji. U tom je trenutku porasla potreba za dušobrižničkom funkcijom i pomoći u vidu razgovora i savjetovanja od strane muslimanskih vjerskih vođa. U nekoliko je navrata imam Medžlisa Islamske zajednice Slavonski Brod posjećivao Zimski prihvatno-tranzitni centar, obavljao obrede, razgovarao s ljudima, dostavljao im vjersku literaturu.

Prema odgovorima sugovornika, jedan od glavnih izazova bilo je to što unatoč dobroj volji, entuzijazmu, empatiji i solidarnosti, Islamska zajednica u Hrvatskoj nema profiliran profesionalni kadar koji bi mogao pomoći u ovakvim “kriznim situacijama”, poput prevoditelja, socijalnih radnika, psihologa, pedijataru i slično. Drugi najveći izazov bio je financijske naravi jer je, s obzirom na relativnu malobrojnost Islamske zajednice u Hrvatskoj, bilo teško pomiriti stvarne potrebe sa željama i realnim mogućnostima pružanja pomoći. Bez obzira na to procijenjeno je da je pomoć uglavnom stizala onima u potrebi, ne samo u vidu materijalne pomoći već i moralne i duhovne potpore.

Sugovornici su istaknuli kako je, pored pomoći koju je Islamska zajednica u Hrvatskoj pružala u prihvatno-tranzitnim centrima, paralelni cilj bio pomoći izbjeglicama koji se eventualno odluče ostanu u Republici Hrvatskoj. Pritom je naglašeno kako prestankom Balkanskog koridora novi cilj čini integracija prisutnih izbjeglica u hrvatsko društvo, kako bi se nastavio razvijati uspješan model integracije svojih članova koji Islamska zajednica u Hrvatskoj razvija već više od jednog stoljeća, sve od priznanja islama u Hrvatskoj 1916. godine kao jedne od službenih religija. Sugovornici su također izrazili stajalište da je nadalje potrebno pomoći potrebitima i integrirati one izbjeglice i tražitelje

¹¹ Od dodatnih aktivnosti na ovom projektu istaknuto je sudjelovanje na javnim tribinama i stručnim raspravama o izbjeglištvu poput one pod nazivom “Izbjeglička kriza – pojmovi i prava”, koju je organizirala pučka pravobraniteljica u Hrvatskom saboru (<http://islamska-zajednica.hr/vijesti/izbjeglicka-kriza-pojmovi-i-prava>).

zaštite koji će putem kvota premještanja i preseljenja doći u Hrvatsku.¹² Riječima jednog ispitanika: “Vjerske zajednice mogu dosta tome doprinijeti kako bi nestao strah od tih ljudi, ili od islama, jer je i sama riječ *islam* izvedena je od korijena riječi koja znači 'mir'. I same izbjeglice bi se trebale adaptirati i integrirati u društvo u koje dolaze, trebaju poštovati pravila svoje države, a svaka država garantira njihova prava na njihovu vjeroispovijest i kulturu. Dakle treba postojati simbioza između društva i samih izbjeglica za što bolju integraciju, i tada bi nestajali islamofobija i ksenofobija, jer Bog nas je učinio različitim i po vjeri i po naciji i po rasi, i to je bogatstvo, a nikako nekakav strah zbog nekog što je drugačiji od nas.”

Naposljetku, kako je vidljivo i iz ovog odgovora, sugovornici smatraju kako je izrazito važna uloga Islamske zajednice u Hrvatskoj u informiranju i senzibilizaciji javnosti, a posebice uloga u suzbijanju rasizma, ksenofobije i islamofobije. To znači osmišljavanje institucionalne integracijske politike na razini države i njezino dosljedno provođenje u lokalnim zajednicama, s ciljem senzibiliziranja javnosti za probleme izbjeglica, ali i nacionalnih manjina, kao i svih ostalih koji mogu biti u socijalno osjetljivim položajima. Pri tome se ispitanici pozitivno referiraju na sadašnju i buduće uloge i suradnje Islamske zajednice u Hrvatskoj s državnim i drugim civilnim, humanitarnim i vjersko-karitativnim akterima.

5. Zaključna razmatranja

S obzirom na sve dosadašnje spoznaje o uzrocima, karakteristikama i trajanju nedavne “humanitarne krize” i o potencijalnoj produljenoj raseljenosti koja ubuduće može samo biti ojačana novim makrouzročnicima prisilnih migracija (socio-ekonomskim, demografskim, okolišnim), problemi sa suvremenim izbjeglištvom ne mogu se rješavati samo u kriznim žarištima, zemljama porijekla i zemljama tranzita. Smatramo da je neka vrst intervencije u Siriji kao ishodištu izbjegličkih tokova nužna da bi se zaštitilo preostalo stanovništvo te pokušalo uspostaviti mir i normalizaciju odnosa. Mirovni sporazum bio bi idealno rješenje za smanjenje broja izbjeglica, u kombinaciji s politikama aktivnog i održivog povratka, ulaganja u obnovu te poticanja reintegracije u područjima porijekla kroz modele razvojne pomoći za pokretanje devastirane ekonomije i društva. No, izvjesno je da će se dolazak izbjeglica i

¹² Prvi od njih već su došli u Hrvatsku premještanjem 18 tražitelja zaštite iz Italije i 60 tražitelja zaštite iz Grčke. Također, Hrvatska je u studenom 2017. primila i 40 sirijskih izbjeglica iz Turske putem kvota preseljenja. Vidi više: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170904_factsheet_relocation_and_resettlement_en.pdf i <http://stari.mup.hr/272259.aspx>.

ostalih migranata u Europu nastaviti na još neko srednjoročno razdoblje, bez obzira na pristup rješenju problema u samom izvorištu.

U prvim danima dolaska izbjeglica u Hrvatsku brojni su mediji prenosili i isticali humanost Republike Hrvatske u načinu prihvata i organizacije daljnjeg tranzita izbjeglica. Činilo se kako su nas i europski čelnici bili prepoznali kao receptivne i solidarne (za razliku od npr. Mađarske), no to je potrajalo sve do zatvaranja granica, predizbornih antagonizama političkih oponentata i oštrih retorika te diplomatskog nadmudrivanja s Republikom Srbijom i Republikom Slovenijom oko prihvata i daljnjeg slanja izbjeglica duž Balkanskog koridora do zadnje karike u lancu. Maksima “Izbjeglice dobrodošle”, koju su u početku protežirale civilne inicijative kao i veći dio građana, prestala je biti jednako akceptivna u trenutku kada se Balkanski koridor primicao svom kraju. Novouspostavljena koaliicijska vlast 2016. godine pokazala je pristup veće sekuritizacije cijele izbjegličke problematike, koja je uslijedila nakon terorističkih napada u Parizu u studenom 2015. i nakon događaja u Kölnu. Tome je jednako pridonio stav europskih čelnika da se uvedu represivne diskrecijske mjere etničkog profiliranja “stvarnih izbjeglica” iz Sirije, Iraka, Afganistana i razlikovanja od “migranata” iz drugih zemalja.

Iako su vjerske zajednice, pa time i Islamska zajednica u Hrvatskoj, aktivno sudjelovale u radu prihvatno-tranzitnih centara u Opatovcu i u Slavonskom Brodu, kao i na međunarodnim graničnim prijelazima, ta je pomoć uglavnom bila u vidu jednokratne asistencije i distribucije humanitarne pomoći. Tek je kasnije s trajnijom uspostavom Zimskog prihvatno-tranzitnog centra u Slavonskom Brodu, a posebice s dužim ostajanjem izbjeglica unutar njega zbog postupnog zatvaranja Balkanskog koridora, potreba za dušobrižničkim i vjerskim praksama postala izraženija, a time i prisustvo vjerskih vođa u toj funkciji značajnije. Današnji se izazovi tiču prvenstveno načina kako pristupiti izbjeglicama koji s već priznatim statusima borave u Hrvatskoj, te onima koji svakodnevno bivaju vraćani politikama prisilnog povratka kao odbijeni tražitelji zaštite iz Njemačke i Austrije. Dodatni je izazov i način na koji će se država te civilni, vjerski, humanitarni i karitativni akteri odnositi prema onim izbjeglicama koji će u narednom periodu u Hrvatsku doći putem kvota premještanja i preseljenja.

Jedan je sugovornik istaknuo kako danas, nakon što je Balkanski koridor zatvoren, Islamska zajednica u Hrvatskoj može i treba igrati ulogu “premosnice” koja će pomagati samim izbjeglicama u skladu sa svojim mogućnostima, koja će biti partner državnim institucijama, te koja će afirmativno djelovati, educirati i upoznavati šire društvo s islamom kao religijom i načinom života. Tako je i danas Islamska zajednica prisutna u Prihvatilištu za tražitelje azila u hotelu

“Porin” u zagrebačkom naselju Dugave, gdje u koordinaciji i suradnji s Hrvatskim Crvenim križem i s Ministarstvom unutarnjih poslova, uz dobre odnose s drugim vjerskim i civilnim organizacijama koje djeluju u Porinu, nastavlja s programima prikupljanja humanitarne pomoći, brige za vjerske potrebe, savjetovanja, druženja i psihosocijalne potpore za izbjeglice kroz interakciju s njima. U prostoru bogomolje, u zagrebačkoj džamiji, Islamska zajednica organizira tečajeve hrvatskog jezika za izbjeglice, uz pomoć i asistenciju lokalnog stanovništva, muslimana koji poznaju arapski jezik. Uz to se organizira i tečaj islamskog vjeronauka za djecu. Sve ove prakse dobar su temelj za izgradnju povjerenja i suživota, kao i pomoć u uključivanju izbjeglica u rad njihove vjerske zajednice. Neka buduća istraživanja će dodatno i podrobno ispitati učinke djelovanja Islamske zajednice u Hrvatskoj tijekom trajanja Balkanskog koridora i nakon njega na stvaranje olakšanih uvjeta integracije izbjeglica u hrvatsko društvo.

Bibliografija:

1. Banich, Selma; Brnardić, Sunčica; Hameršak, Marijana; Kekuš, Sara; Marčetić, Iva; Piškor, Mojca i Sindičić, Magda (2016). *Report on Systemic Human Rights Violations by the Croatian Authorities in the Closed Parts of the Winter Reception and Transit Centre in Slavonski Brod* (16 January 2016). http://cms.hr/system/article_document/doc/261/Report_on_Systemic_Human_Rights_Violations_in_the_Winter_Reception_and_Transit_Centre_in_Slavonski_Brod.pdf. (12.9.2017.)
2. Barberić, Jasna (2015). *Asylum in the Republic of Croatia one year after accession to the European Union. New Issues in Refugee Research*. Research paper no. 273. UNHCR, Policy Development and Evaluation Service. <http://www.unhcr.org/research/working/54dca6ee9/asylum-republic-croatia-year-accession-european-union-jasna-barberi.html>. (12.9.2017.)
3. Baričević, Vedrana (2013). “Europske integracije i usvajanje europskih politika azilne zaštite u Hrvatskoj: prava osoba pod zaštitom i njihova integracija u društvo”. U: Drago Župarić-Iljić (ur.). *Prvih deset godina razvoja sustava azila u Hrvatskoj (s osvrtom na sustave azila u regiji)*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, Centar za mirovne studije i Kuća ljudskih prava, str. 99–130.
4. Boswell, Christina (2003). “The ‘external dimension’ of EU immigration and asylum policy”. *International Affairs*. 79(3): 619-638. DOI: 10.1111/1468-2346.00326
5. Coleridge, Benedict (2013). *From Back Door to Front Door: Forced Migration Routes through Macedonia to Croatia*. Brussels: Jesuit Refugee

- Service Europe. https://www.jrs.net/assets/publications/file/frombackto-frontdoor_croatiamacedonia_jrs1.pdf (28.8.2017.)
6. Čapo, Jasna (2015). “Od Opatovca do Strasbourga. Razna lica izbjegličke 'krize'”. *Zbornik Trećeg programa Hrvatskog radija* 87: 5–17.
 7. ECHO (2015). Yemen - Crisis - ECHO Daily Map. 26/11/2015. European Commission – European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations. <https://reliefweb.int/map/yemen/yemen-crisis-echo-daily-map-26112015> (12.12.2016.)
 8. Fund for Peace (2015). *Fragile States Index 2015*. <http://library.fundforpeace.org/library/fragilestatesindex-2015.pdf> (27.11.2016.)
 9. Hameršak, Marijana i Pleše, Iva (2017). Zimski prihvatno-tranzitni centar Republike Hrvatske: etnografsko istraživanje u slavonskobrodskom kampu za izbjeglice. U: Emina Bužinkić i Marijana Hameršak (ur.). *Kamp, koridor, granica: studije izbjeglištva u suvremenom hrvatskom kontekstu*, Zagreb: Centar za mirovne studije, Fakultet političkih znanosti (CEDIM), Institut za etnologiju i folkloristiku, str. 101-132.
 10. Kasperek, Bernd (2016). “Routes, Corridors, and Spaces of Exception. Governing Migration and Europe”. Near Futures – On line – Europe at a Crossroads. Managed Inhospitability 1. http://nearfuturesonline.org/wp-content/uploads/2016/01/Kasperek_Final_PDF.pdf. (7.10.2017.)
 11. Larsen, Maren; Demir, Elma i Horvat, Maja (2016). *Humanitarian Responses by Local Actors: Lessons Learned from Managing the Transit of Migrants and Refugees through Croatia*. IIED Working Paper. London: IIED. <http://pubs.iied.org/pdfs/10795IIED.pdf>. (10.10.2017.)
 12. Mesić, Milan (2002). *Međunarodne migracije: Tokovi i teorije*. Zagreb: Zavod za sociologiju, Filozofski fakultet Press
 13. Petrović, Duško i Pozniak, Romana (2014). “Tražitelji azila kao prijatelja”. *Studia ethnologica Croatica*. 26(2014): 47–72. DOI: <https://doi.org/10.17234/SEC.26.3>
 14. Šelo Šabić, Senada i Borić, Sonja (2016). *At the Gate of Europe. A Report on Refugees on the Western Balkan Route*. Fridrich Erbert Stifung. http://www.irmo.hr/wp-content/uploads/2016/05/At-the-Gate-of-Europe_WEB.pdf.
 15. UNHCR (2017). *Global trends: Forced displacement in 2016*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees. <http://www.unhcr.org/5943e8a34.pdf>.
 16. Triandafyllidou, Anna and Dimitriadi, Angeliki (2014). “Deterrence and Protection in the EU’s Migration Policy.” *The International Spectator*. 49(4): 146-162. DOI:10.1080/03932729.2014.956280

17. Valenta, Marko; Zuparic-Iljic, Drago i Vidovic, Tea(2015). "The Reluctant Asylum-Seekers: Migrants at the South-eastern Frontiers of the European Migration System." *Refugee Survey Quarterly*. 34(3): 95-113. DOI: <https://doi.org/10.1093/rsq/hdv009>
18. Župarić-Iljić, Drago; Gregurović, Snježana; Kuti, Simona; Gregurović, Margareta; Podgorelec, Sonja; Klempić Bogadi, Sanja i Mlinarić, Dubravka (2015). *Tokovi prisilnih migracija i humanitarna kriza u Europi: strateška polazišta Instituta za migracije i narodnosti*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, <http://imin.hr/strateska-polazista> (12.4.2017.).

Recent refugee movements and the response of the Islamic Community in Croatia

Summary

In March 2016 the European Union decided to implement measures of closing humanitarian corridor along the Eastern Mediterranean and the Balkan route. During seven months in which the Croatian territory was a transit area for many refugees and other forced migrants, numerous national and international civil society organizations, altogether with religious communities and charitable and humanitarian organizations have been involved in providing help and assistance to refugees. This paper gives a brief overview of emergence of the Balkan Corridor and refugees and other forced migrants mobility through it. The focus is on the activities of the Islamic Community in Croatia in regards to provision of help and assistance to refugees on Croatian part of the Balkan Corridor, within the reception and transit centres in Opatovac and Slavonski Brod, as well as discussing the role of the Islamic Community and Islam as a religion on the topic of refugees and need for helping the displaced population in the world. Through interviews with representatives of religious and charitable organizations we present their institutional answers on this phenomenon and we analyse its logistical capacities of some members of the Islamic Community in Croatia in assisting refugees. We conclude that in handling the challenges of reception and integration of refugees into society state and civil actors, religious communities and religious and charitable organizations would have an indispensable role.

Key words: Islamic Community in Croatia, refugees, solidarity, humanitarian practices